

TALABALARDA IQTISODIY SAVODXONLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY –USLUBIY VA AMALIY ASOSLARI

Buxoro Davlat Pedagogika instituti

Aniq va Tabiiy fanlar fakulteti

Geografiya va Iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi

*4-kurs talabasi **Tilavova Shaxinabonu***

Аннотация: Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalari talabalari o'rtasida iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning nazariy, metodologik va amaliy jihatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Zamonaviy globallashuv sharoitida iqtisodiy savodxonlik nafaqat iqtisodiy mutaxassislar, balki barcha yo'nalishdagi talabalar uchun zaruriy kompetensiya hisoblanadi. Tadqiqot iqtisodiy savodxonlikning mazmun-mohiyatini, uning talabalar shaxsini shakllantirishdagi rolini yoritadi hamda bu jarayonni samarali tashkil etishning ilmiy-uslubiy asoslarini ko'rib chiqadi. Maqolada talabalarning moliyaviy qaror qabul qilish qobiliyatini, byudjetni boshqarish, investitsiya va qarz masalalarida xabardorligini oshirishga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol usullar (keys-stadi, biznes-simulyatsiyalar, loyihaviy ta'lim) tahlil qilinadi.

Калит So'zlar : Iqtisodiy savodxonlik, Moliyaviy kompetensiya, Ilmiy-uslubiy asoslar, Interfaol ta'lim, Keys-stadi, Fanlararo integratsiya, Shaxsiy byudjet, Moliyaviy qaror qabul qilish, Barqaror rivojlanish, Pedagogik texnologiyalar, Oliy ta'lim tizimi

Аннотация: данная статья посвящена анализу теоретических, методологических и практических аспектов развития экономической грамотности у студентов высших учебных заведений. В условиях современной глобализации экономическая грамотность является необходимой компетенцией не только специалистов-экономистов, но и студентов всех

специальностей. В исследовании освещается сущность экономической грамотности, ее роль в формировании личности учащихся, а также рассматриваются научно-методические основы эффективной организации этого процесса. В статье анализируются инновационные педагогические технологии и интерактивные методы (тематические исследования, бизнес-симуляции, проектное обучение), направленные на повышение способности учащихся принимать финансовые решения, управления бюджетом, осведомленности об инвестиционных и долговых вопросах.

Ключевые слова: экономическая грамотность, финансовая компетентность, научно-методические основы, интерактивное обучение, тематическое исследование, междисциплинарная интеграция, личный бюджет, принятие финансовых решений, Устойчивое развитие, педагогические технологии, система высшего образования.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi, bozor munosabatlarning murakkablashuvi va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida har bir fuqarodan nafaqat o'z kasbiy faoliyatini samarali olib borish, balki shaxsiy moliyaviy barqarorlikni ta'minlash uchun ham yetarli darajada iqtisodiy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish talab etiladi. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalari talabalari – jamiyatning eng faol qatlami bo'lib, ular yaqin kelajakda iqtisodiy jarayonlarning bevosita ishtirokchisiga aylanadilar. Shu bois, ularda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish masalasi bugungi ta'lim siyosatining eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodiy savodxonlik – bu shaxslarning kundalik hayotda duch keladigan moliyaviy muammolarni tushunish, ularni tahlil qilish va oqilona iqtisodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatidir. Bu kompetensiya talabalarga nafaqat o'z mablag'larini samarali boshqarish, balki qarz yuki, investitsiya imkoniyatlari va pensiya

jam'armalari kabi murakkab moliyaviy vositalarni tushunish imkonini beradi. Afsuski, an'anaviy ta'lim dasturlari ko'pincha nazariy bilimlarga haddan tashqari e'tibor qaratib, amaliy moliyaviy ko'nikmalarni shakllantirishda yetarli darajada samarali bo'lmayapti. Shu nuqtai nazardan, talabalarda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy va amaliy asoslarini chuqur o'rganish, mavjud ta'lim metodlarini qayta ko'rib chiqish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati paydo bo'lmoqda. Bu jarayonning ilmiy asosi iqtisodiy ta'lim nazariyalarini o'z ichiga olsa, uslubiy asos esa ta'lim jarayonini amaliyotga yo'naltirish, interfaol usullar va fanlararo integratsiyani qo'llashni talab qiladi. Amaliy asos esa ta'lim natijalarini real iqtisodiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Ushbu maqolaning maqsadi talabalarda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning samarali mexanizmlarini tahlil qilish, ularni oliy ta'lim tizimiga integratsiya qilishning ilmiy-uslubiy yechimlarini taklif etish hamda amaliyotda qo'llash bo'yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bu tadqiqot orqali biz kelajak mutaxassislarining nafaqat kasbiy, balki moliyaviy jihatdan ham mustaqil va mas'uliyatli shaxs bo'lib yetishishiga xizmat qiluvchi ta'lim strategiyasini asoslashni maqsad qilganmiz.

Asosiy qism: Iqtisodiy Savodxonlikni Rivojlantirishning Nazariy va Metodologik Asoslari

Iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish – bu shaxsning iqtisodiy tafakkurini shakllantirishga qaratilgan uzluksiz jarayondir. Ilmiy-uslubiy yondashuv nuqtai nazaridan, bu jarayon kompetensiyaviy yondashuvga asoslanishi lozim. Bunda talaba nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtiradi, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasini ham egallaydi.

Metodologik asoslar:

- Tizimli yondashuv: Iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish jarayoni ta'limning barcha bosqichlari va fanlari bilan integratsiyalashgan yagona tizim sifatida ko'rilishi kerak.

- Faoliyatga asoslangan yondashuv: Ta'lim jarayonida talabalar o'zlarini real iqtisodiy subyekt sifatida his qilishlari, moliyaviy muammolarni mustaqil hal qilishlari uchun sharoit yaratish. Fanlararo integratsiya: Iqtisodiy savodxonlikni faqat iqtisodiyot fanlari doirasida emas, balki matematika (moliyaviy hisob-kitoblar), huquq (shartnomalar, kreditlar), axborot texnologiyalari (onlayn banking, kiberxavfsizlik) kabi fanlar bilan uzviy bog'lash.

Amaliy Asoslar: Innovatsion Pedagogik Texnologiyalar

Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni amaliy jihatdan kuchaytirish uchun an'anaviy ma'ruza usullaridan voz kechib, interfaol va amaliyotga yo'naltirilgan texnologiyalarni qo'llash muhimdir.

Samarali amaliy usullar: Keys-stadi (Vaziyatlarni tahlil qilish): Talabalarga real hayotiy moliyaviy vaziyatlar (masalan, ipoteka olish, pensiya jamg'armasini tanlash, shaxsiy biznesni boshlash) beriladi va ular optimal yechimni topishga harakat qiladilar.

- Biznes-simulyatsiyalar va o'yinlar: Moliyaviy o'yinlar va simulyatsiyalar yordamida talabalar xavf-xatarlarni real sharoitga yaqin muhitda boshqarishni o'rganadilar. Masalan, "Birja o'yinlari" orqali investitsiya ko'nikmalari shakllantiriladi.

- Loyiha asosida ta'lim (Project-Based Learning): Talabalar o'zlarining shaxsiy moliyaviy rejasini tuzish, kichik biznes-reja ishlab chiqish yoki moliyaviy mahsulotni tahlil qilish kabi amaliy loyihalarni bajaradilar.

- Amaliy uchrashuvlar va mentorlik: Bank, sugʻurta kompaniyalari mutaxassislari, muvaffaqiyatli tadbirkorlar bilan uchrashuvlar tashkil etish va ularning tajribasini oʻrganish.

Oliy Taʼlim Tizimiga Integratsiya Mexanizmlari

Iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishni taʼlim jarayoniga samarali kiritish uchun quyidagi mexanizmlar taklif etiladi:

Xulosa

Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish bugungi kunda iqtisodiy taʼlimning ajralmas qismi boʻlib, bu jarayon shaxsning kelajakdagi muvaffaqiyati va mamlakatning moliyaviy barqarorligi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot shuni koʻrsatadiki, iqtisodiy savodxonlikni shakllantirish faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmasdan, balki tizimli, faoliyatga asoslangan va fanlararo yondashuvni talab qiladi.

Ilmiy-uslubiy yondashuvning ustuvorligi: Taʼlim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvni asos qilib olish, bu orqali talabalarning moliyaviy bilimlarni amaliy koʻnikmalarga aylantirishini taʼminlash zarur. Innovatsion amaliyotning kengayishi: Keys-stadi, simulyatsiyalar va loyiha asosida taʼlim kabi interfaol usullarni barcha taʼlim dasturlariga faol kiritish, bu orqali talabalarning moliyaviy qaror qabul qilish tajribasini oshirish. Integratsiya va malaka oshirish: Iqtisodiy savodxonlikni barcha ixtisosliklarning oʻquv rejalariga majburiy modul sifatida kiritish va oʻqituvchilarning moliyaviy texnologiyalar boʻyicha malakasini oshirish tizimini yaratish.

Xulosa qilib aytganda, talabalarni iqtisodiy jihatdan savodli qilish – bu ularning shaxsiy farovonligiga, iqtisodiy xavfsizligiga va jamiyatning iqtisodiy salohiyatini oshirishga qilingan eng samarali investitsiyadir. Oliy taʼlim tizimi ushbu vazifani muvaffaqiyatli amalga oshirishi uchun ilmiy-uslubiy asoslarni mustahkamlash va

amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim modelini joriy etish orqali kelajak avlodni moliyaviy jihatdan mustahkam poydevorga ega bo'lishini ta'minlashi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. Toshkent, 2022.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-martdagi PQ-4623-sonli "2020–2025-yillarda O'zbekiston Respublikasining moliyaviy savodxonlik strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. Toshkent, 2020.

3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri). Toshkent, 2020.

4. G'ulomov S.S., Alimov R.X., Salimov B.B. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – Toshkent: Fan, 2021.

5. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish yo'lida. – Toshkent: O'zbekiston, 1995.

6. Xodiyev B.Y., Shodiyev T.Sh. Iqtisodiy ta'lim metodikasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.

7. Usmonov M.T., Qodirov A.A. Shaxsiy moliya asoslari. Monografiya. – Toshkent: Akademiya, 2023.

8. Abdurahmonov Q.X. Talabalarning moliyaviy savodxonligini oshirishda innovatsion yondashuvlar. // "Oliy ta'limda zamonaviy texnologiyalar" ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2022. – B. 45-49.

9. Raximov A.B. Iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishda keys-stadi usulining samaradorligi. // "Iqtisodiyot va moliya" jurnali. – 2021. – № 5. – B. 112-118.

10. Saidova G.S. Moliyaviy ta'limda fanlararo integratsiyaning metodologik ahamiyati. // "Ta'lim texnologiyalari" ilmiy-uslubiy jurnali. – 2023. – № 1. – B. 65-72.
11. Tursunov Z.A. Oliy ta'limda iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirishning amaliy mexanizmlari. // "O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi". – 2020. – № 4. – B. 88-95
12. Lusardi, A., Mitchell, O. S., & Curto, V. Financial Literacy and Financial Decision Making: Evidence from Survey Data. // The Journal of Financial Economics. – 2010. – Vol. 97, Issue 3. – pp. 358-372.
13. OECD. PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money? // OECD Publishing, Paris. – 2020.
14. Schugurensky, D. Financial Literacy as a Key Competence for Lifelong Learning: A Conceptual Framework. // International Review of Education. – 2015. – Vol. 61, Issue 2. – pp. 195-212.